

Gunnar Elstad:

Gammelt og nytt

Tale i Misjonssalen søndag 30. oktober 2005.

Tekst: Gal 5,16-24.

La oss starte med en provoserende bemerkning: "Som kristne har vi mistet sjansen til å bli harmoniske mennesker".

Fra den dagen vi tok imot Jesus er det nemlig to krefter som virker inn på oss og står hverandre imot.

På den ene siden har vi et gammelt menneske, en ond natur, som rett og slett ønsker å synde. Den påvirker tankene våre, ordene våre, gjerningene våre og holdningene våre. Vår gamle natur står Gud imot, den sårer og skader vår neste, og den er grunnleggende egoistisk. Vår gamle natur frykter ikke Gud, men den frykter ofte mennesker. Den vil alltid være der helt til vi ligger i vår grav. Først da er vi kvitt den.

På den andre siden fikk vi Den Hellige Ånd den dagen vi ble kristne. For å si det med Rom 8,9-10: "Men dere er ikke i den syndige natur; dere er i Ånden, så sant Guds Ånd bor i dere. Den som ikke har Kristi Ånd, hører han ikke til. Dersom Kristus bor i dere, er nok kroppen død på grunn av synden, men Ånden er levende fordi dere er rettferdige for Gud". Legg merke til uttrykkene: Vi har fått "Ånden", vi har fått "Kristi Ånd", "Kristus bor i oss". Dette nye livet startet den dagen vi ble kristne. Det er ikke i full blomst før den dagen Jesus kommer tilbake og skaper en ny himmel og en ny jord.

Det er altså to prosesser som er i gang i oss samtidig:

Den dagen vi ble kristne, ble vårt gamle menneske overgitt til drukning eller korsfestelse. Men det er ikke helt dødt før vi ligger i vår grav. Til den dagen kommer, skal det holdes i sjakk så det ikke få lov til å utfolde seg. Det skal druknes eller dødes.

Den dagen vi ble kristne, tok Jesus bolig i oss ved sin Hellige Ånd. Det ble skapt noe helt nytt i oss. Dette nye er ennå i sin begynnelse, det skal daglig styrkes, og det er først når Jesus kommer igjen at vi opplever dette nye i full blomst.

Denne prosessen startet da vi ble døpt. Dåpen symboliserer nemlig nettopp at vårt gamle liv blir overgitt til å druknes og at vi står opp til et helt nytt liv sammen med Jesus etterpå. Når vi tenker over det, rommer altså dåpen en skikkelig dramatik. Den er ikke bare en stemningsfull seremoni. Den har bokstavelig talt med død og liv å gjøre.

Men til så lenge, er det altså krig inne i oss. Se hva som står i dagens tekst: "For vår onde natur står med sitt begjær Ånden imot, og Ånden står imot vår onde natur. De to ligger i strid, slik at dere ikke er i stand til å gjøre det dere vil" (Gal 5,17).

To krefter som står hverandre imot. Her er det ikke harmoni, men kamp.

En behøver ikke være kristen for å oppleve en kamp inne i seg. Alle mennesker kan oppleve en kamp mellom det onde de har lyst til og det gode de vet de burde gjøre. Denne kampen er skildret både i litteraturen og i scenekunsten, og den kan være tøff nok. Mange som har kjempet seg ut av avhengighet og usunne mønstre vet noe om dette.

Men kampen får en ny og større dimensjon når det er syndens krefter som strider mot Guds Ånds kraft. Da blir det rett og slett "åndskamp" - uten at vi dermed skal la det gå inflasjon i det ordet.

Egentlig kan vi si at denne kampen faktisk er et livstegn. Det er nettopp fordi det er skapt noe nytt i oss at vi merker den. Der vår gamle natur som regel får gjøre som den vil, merkes ikke den indre striden så mye.

Hvordan ytrer vår gamle, onde natur seg? Paulus gir oss noen eksempler (Gal 5,19-21).

For det første kan de ytre seg i avgudsdyrkelse og trolddom.

Når vi hører om dette, føler vi kanskje at vi kan slappe av, for avgudsdyrkelse og trolddom er ikke vårt problem. Vi er langt mer kristelige og siviliserte, så vi har ikke på noen måte falt så dypt.

Likevel har vi en avgud. Han heter Mammon. Han styrer oss ofte mer enn godt er.

For det andre ytrer vår onde natur seg gjennom synd på det seksuelle området.

Seksualiteten vår er i utgangspunktet skapt av Gud. Den er i seg selv verken skitten eller syndig. Seksuelle følelser og lengsler er ikke noe vi har grunn til å skamme oss over.

Men vårt gamle menneske derimot ønsker å ta seksualiteten ut av de rammer Gud har satt for den gjennom sine bud, den ønsker å bruke mennesker bare som et redskap til egen tilfredsstillelse, den gjør oss til slaver av syndige tankemønstre og pornografi, den får seksualiteten vår til å gå på avveier. Selv om vi ser aldri så fromme ut på utsiden, kan vi kjenne at syndige tanke- og atferdsmønstre binder oss ganske skikkelig.

For det tredje ødelegger vår onde natur forholdet oss imellom.

Se på denne lista: "fiendskap, strid, rivalisering, sinne, selvhevdelse, stridigheter, partier og misunnelse". Nettopp disse tingene har ødelagt fellesskap og menigheter helt fra Paulus' tid. Nettopp disse tingene skapte problemer i menigheten i Korint der det ser ut til å ha vært ganske kaotiske forhold, og det var i problem i Filippi der forholdene ellers ser ut til å ha vært mye bedre. Vår onde natur har bent fram naturtalent når det gjelder å rive hverandre ned. Den har lite talent for å bygge hverandre opp.

Du og jeg har noe i oss som er ute etter makt, anerkjennelse, posisjon. Du og jeg har noe i oss som er villig til å bruke alle slags midler for å få den posisjonen vi føler at vi trenger - gjerne på andre bekostning. Og klarer vi det ikke ved å opphøye oss selv, kan vi fornede andre ved baktalelse eller ved å så mistillit til dem. Og vi klarer alltid å gjøre dette på en tilsynelatende from og uangripelig måte.

For det fjerde går det på den tøylessløse nytelsen.

"Fyll, festing og mer av samme slag", nevner Paulus. De romerske orgiene har vi hørt rykter om. De som jobber på hoteller i julebordsseongen, kan gi sterke vitnesbyrd om at menneskene ikke har forandret seg så veldig de siste to tusen årene.

Sammenlign gjerne dagens tekst med det Jesus sa om hva som bor i et menneskehjerte (Mark 7,21-23). "For innenfra, fra menneskehjertet, kommer de onde tankene: hor, tyveri, mord, ekteskapsbrudd, pengejag, ondskap, svik, utskielser, misunnelse, spott, hovmod, vettløshet. Alt dette kommer innenfra og gjør mennesket urent".

Vårt nye menneske da, hvordan er det?

Det preges, sier Paulus, av "kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, tålsumhet og selvbeherskelse" (Gal 5,22) (Se også rammen på neste side av arket).

Det er verdt å merke seg at dette er egenskaper som preger Jesus. Åndens frukt er Jesu sinnelag.

Og det er likedan viktig å merke seg at Åndens frukt styrker fellesskapet og gir vår neste noe godt.

Til slutt merker vi oss at ordet "frukt" står i entall. Alt det Paulus lister opp, er altså konsekvenser av den samme frukten.

Se ellers rammen som beskriver Åndens frukt.

Hvordan skal vi forholde oss til vårt gamle menneske?

En vanlig misforståelse er at helliggjørelse er det samme som å oppdra det gamle mennesket i oss. Til en viss grad går det an. Vi kan oppdra det både til å slutte med noe og til å begynne med noe. Problemet er bare det at vi etter hvert oppdager at om fasaden vår er prektig nok, så får vi ikke fjernet alt søppelet bak fasaden. Problemet er at om vi til forveksling ligner en helgen, så bor det et villdyr der inne et sted. Problemet er at den aller frommeste også bærer på et opprør mot Gud inne i seg.

Helliggjørelse er imidlertid noe helt annet enn å oppdra vår gamle natur. Vår gamle natur kan egentlig ikke forbedres. Det er bare tre ting vi kan gjøre med den.

For det første kan vi leve i lyset med den. Bekjenn alle dine synder for Gud, og snakk åpent og ærlig med ham om alle de utfallene din onde natur gjør mot deg og din neste. Har du skadet eller såret en annen, så be vedkommende om tilgivelse. Trenger du hjelp til å tro syndenes forlatelse, så bruk skriftemålet. De syndige kreftene i oss svekkes av lyset. Det er i lyset vi renses for synd, sier Johannes (1 Joh 1,7 og 9)

For det andre skal vi - i stedet for å oppdra - døde eller korsfeste vårt gamle menneske. Det skal ikke ha fritt spillerom. Det skal ikke få lov til å utfolde seg fritt. Det skal være fastspikret til korset.

For det tredje kan vi gjerne tvinge vår onde natur til å gjøre noe godt. Det er i alle fall til gagn for vår neste, selv om vi ikke blir så mye frommere av det for vår egen del.

I alle fall: Det er ikke vår gamle syndige natur som skal trøstes med evangeliet. Den trenger å holdes fast med Guds lov.

Hvordan styrkes vårt nye menneske?

Da må vi tilbake til Jesu lignelse om vintreet og grenene: "Den som blir i meg og jeg i ham, han bærer mye frukt. Men uten meg kan dere intet gjøre" (Joh 15,5). Det er altså det nære samfunnet med Jesus som får det nye til å bære frukt i oss.

I dagens tekst sier Paulus det samme på en annen måte: "Lev et liv i Ånden!" (Gal 5,16).

Og så er det store spørsmålet: Hvordan skal vi rent praktisk ta vare på samfunnet med Jesus og gi Ånden større og større plass i oss?

Svaret er: Gud lar dette skje gjennom Bibelen, bønner, bror og søsterfellesskapet og brødsbrytelsen (nattverden) – det vi før pleide å kalle "De fire B-ene".

Samvittigheten vår skal trøstes ved evangeliet. Den skal stadig minnes om at vi er frelst i Kristus, ene og alene fordi Jesus døde for oss og tok alle våre synder på seg.

Det er bots- og bededag i dag. Derfor skal vi på denne dagen nettopp utfordres til å trekke vår onde natur med alle dens onde tanker, ord og gjerninger fram i lyset.

Den dagen vi ble døpt, ble vår onde natur overgitt til drukning og død. Dersom vi har levd slik at vårt gamle menneske har fått utfolde seg fritt en stund, er det tid for at dødsprosessen får lov til å fortsette.

Men det skapes ikke åndelig liv bare ved at vi dører vårt gamle menneske. Det er nyttig nok å luke ugress. Men vakre blomster spirer ikke automatisk fram ved at vi luker. De må sås og vannes. Det åndelige livet skapes ved at vi lever i Kristus – som grenene på vintreet.

Den dagen vi ble døpt, ble vi døpt til et helt nytt liv der Jesu Ånd både er hos oss og i oss. Jesus vil hver dag være hos oss med sin tilgivelse, sin nåde og sin kraft. Det er dette vi særlig trenger å bli minnet om – så det nye livet stadig får større plass i oss.

"Bli i meg, så blir jeg i dere. Likesom grenen ikke kan bære frukt av seg selv, men bare hvis den blir på vintreet, slik kan heller ikke dere bære frukt hvis dere ikke blir i meg" (Joh 15,4).

Åndens frukt

Kjærlighet. Jesus har tatt bolig i oss ved sin Hellige Ånd (Gal 2,20). Det er hans kjærlighet som både er forbildet og kraften bak den kjærligheten vi er preget av (Joh 13,34). Guds kjærlighet er allerede utøst i en kristens hjerte (Rom 5,5), og den er et viktig kjennetegn på Guds rike (Rom 14,17). Mens nådegaverne bare har sin funksjon her på jorden, er kjærligheten evig (1 Kor 13,8).

Det typiske for den bibelske kjærligheten er at a) den retter seg også mot den som ikke fortjener det, og b) den er ord og handling mer enn følelser.

Den barmhjertige samaritanen er et viktig forbilde (Luk 10,30-37). Han viste kjærlighet på den måten at a) han var god mot en som ikke hadde vært god mot ham, b) han var villig til å ofre krefter (han gikk mens den syke fikk ri), c) han var villig til å ofre penger, og d) han ventet ikke på takk.

Glede er også typisk for Guds rike (Rom 14,17), og Bibelen oppmuntrer oss til å være glade. Det særpregede ved denne gleden er at den har sin rot i frelsen og Jesus Kristus. Derfor kan vi glede oss også når vi ytre sett har det vondt, f.eks. under forfølgelse (2 Kor 7,4; 1 Tess 1,6), fattigdom (2 Kor 8,2), prøvelser (Jak 1,2; 1 Pet 4,13). Gleden kommer innenfra, ikke utenfra. Bibelen snakker om å bli fylt av glede (Apg 13,52; Rom 15,13).

Fred er en frukt av frelsen (Ef 2,14 og 17). Det aller viktigste er at vi har fred med Gud (Rom 5,1), men vi formaner oss også til å holde fred med hverandre (Rom 12,18; Ef 4,3; Hebr 12,14). "Salige er de som stifter fred", sier Jesus i Bergprekenen (Matt 5,9). Denne freden er forskjellig fra den fred verden gir (Joh 14,27).

Langmodighet. Ordet betyr egentlig "langsinn", et sinn som beholder sin styrke og selvbeherskelse lenge. Det er det motsatte av hissighet, selvtukt og hevnlust. Ordet betegner den tålmodighet og overbærenhet vi viser mennesker. Fordi Gud er langmodig med oss, skal vi være langmodige med hverandre (2 Pet 3,15; Matt 18,26-29).

Mildhet. En er mild når en er god og vennlig. Det betegner en holdning som kommer andre til nytte. Ordet brukes også til å betegne Guds milde sinnelag. Noen har hevdet at det var denne holdningen Jesus hadde da han var vennlig mot synderinnen som salvet føttene hans.

Godhet. Dette er et sjeldent ord i NT. Det står sammen med "rettferdighet og sannhet" (Ef 5,9), og det har også som konsekvens at en formaner hverandre (Rom 15,14). En bedre oversettelse ville kanskje være "rettsinn". Denne godheten makter også å tukte og formane.

Trofasthet. I dag ser vi på trofasthet som en gammeldags dyd. Det å være trofast, eller være tro, innebærer at en er pålitelig, at en ikke svikter, at en ikke er lunefull og uberegnelig. Gud er selv trofast (1 Kor 1,9, 2 Tess 3,3). Han ønsker trofasthet fra sine barn (Salme 37,3), og ikke minst fra sine medarbeidere (Luk 12,42; 16,10; 1 Kor 4,1-2).

Saktmodighet. Dette er en dyd som forener en styrke som aldri er ubehersket og en mildhet som ikke er veik. Ordet brukes også om dyr som er blitt temmet. Også på dette området er Jesus vårt forbilde (Matt 11,28-29). Ordet har ingenting med selvforakt å gjøre. Det motsatte av ydmykhet er selvhvedelse.

Avhold. En bedre oversettelse ville antakelig være "selvbeherskelse". Det kan brukes om idrettsmannen som må være avholdende på mange måter for å bli dyktig (1 Kor 9,25). Det kan også gå på det seksuelle (1 Kor 7,9). I vanlig gresk kan ordet brukes om en keiser som ikke lar private interesser påvirke den måten han styrer sitt folk på. Det naturlige menneske liker ikke tanken på selvbeherskelse. Det var da Paulus begynte å snakke om dette, at Felix ble skremt (Apg 24,25).